PEDAGOGIK TADQIQOTLAR JURNALI
ISSN: 3060-4923 Impact Factor –7,212

INGLIZ VA O‘ZBEK TILLARIDAGI MEDIA TERMINLARNING SEMANTIK XUSUSIYATLARI

Diyorova Mahliyo Shuhrat qizi

Qarshi Davlat texnika universiteti, Xorijiy tillar kafedrasi katta o’qituvchisi

Doi: https://doi.org/10.5281/zenodo.20521236

Annotatsiya: Mazkur maqolada ingliz va o‘zbek tillarida qo‘llanilayotgan media terminlarning semantik xususiyatlari qiyosiy jihatdan tahlil qilinadi. Media sohasining rivojlanishi natijasida tilga kirib kelayotgan yangi terminlar, ularning ma’no taraqqiyoti hamda milliy til tizimiga moslashish jarayonlari o‘rganiladi. Tadqiqot davomida ingliz tilidan o‘zlashgan media terminlarning semantik transformatsiyasi va ularning kommunikativ ahamiyati yoritiladi.

Kalit so‘zlar: media terminologiyasi, semantika, mediadiskurs, terminologiya, kommunikatsiya, o‘zlashma terminlar, media lingvistika.

Kirish

Global axborot makonining shakllanishi natijasida media kommunikatsiya jamiyat taraqqiyotining muhim omillaridan biriga aylandi. Ommaviy axborot vositalari, internet platformalari va ijtimoiy tarmoqlarning jadal rivojlanishi til tizimiga ham sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Ayniqsa, media sohasiga oid yangi terminlarning paydo bo‘lishi va faol qo‘llanilishi zamonaviy tilshunoslikning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi.

Media terminologiyasi kommunikatsiya jarayonining ajralmas qismi bo‘lib, u axborot uzatish, saqlash va tarqatish bilan bog‘liq tushunchalarni ifodalaydi. Bugungi kunda ko‘plab media terminlari ingliz tilidan boshqa tillarga, jumladan o‘zbek tiliga ham kirib kelmoqda. Bu esa terminlarning semantik moslashuvi va milliy til tizimiga integratsiyalashuvi masalasini yuzaga keltirmoqda.

Mavzuning dolzarbligi

Zamonaviy axborotlashgan jamiyatda media terminlarning soni yil sayin ortib bormoqda. Internet texnologiyalari va raqamli kommunikatsiyaning rivojlanishi natijasida "blog", "podkast", "streaming", "viral", "hashtag", "content", "influencer" kabi terminlar kundalik nutqning faol qatlamiga aylangan.

Mazkur terminlarning aksariyati ingliz tilidan o‘zlashgan bo‘lib, ularning ma’nosi o‘zbek tilida ayrim semantik o‘zgarishlarga uchramoqda. Shu sababli media terminlarning semantik xususiyatlarini qiyosiy o‘rganish ilmiy va amaliy ahamiyat kasb etadi.

Mavzuning o‘rganilganlik darajasi

Terminologiya nazariyasi va media terminlari masalalari ko‘plab olimlar tomonidan tadqiq qilingan. Xususan, V.M. Leychik, S.V. Grinev, T.G. Dobrosklonskaya, D.S. Lotte kabi olimlar terminlarning shakllanishi va rivojlanishiga oid nazariy qarashlarni ishlab chiqqanlar.

G‘arb tilshunosligida D. Crystal, J. Swales, N. Fairclough va boshqa tadqiqotchilar media kommunikatsiya hamda professional terminologiya masalalariga alohida e’tibor qaratganlar.

O‘zbek tilshunosligida terminologiya masalalari H. Dadaboyev, A. Madvaliyev, N. Mahmudov va boshqa olimlar tomonidan o‘rganilgan. Biroq media terminlarning ingliz va o‘zbek tillaridagi semantik qiyosi hali ham dolzarb ilmiy yo‘nalishlardan biri hisoblanadi.

Tadqiqot metodologiyasi

Maqolada qiyosiy-tahliliy, semantik, tavsifiy va diskursiv tahlil metodlaridan foydalanildi. Tadqiqot materiali sifatida internet nashrlari, ommaviy axborot vositalari, ijtimoiy tarmoqlar va media platformalarda uchraydigan terminlar tanlab olindi.

Media terminlarning semantik tarkibi va funksional imkoniyatlari ingliz hamda o‘zbek tillari misolida qiyosiy tahlil qilindi.

Media termin tushunchasi

Termin ma’lum bir fan yoki kasb sohasiga oid maxsus tushunchani ifodalovchi til birligi hisoblanadi. Media terminlari esa ommaviy kommunikatsiya va axborot texnologiyalari bilan bog‘liq tushunchalarni ifodalashga xizmat qiladi.

Masalan:

Inglizcha termin	**O‘zbekcha qo‘llanishi**
Blog	Blog
Podcast	Podkast
Streaming	Striming
Hashtag	Xeshteg
Content	Kontent
Influencer	Influenser
Trending	Trend
Viral	Viral kontent

Mazkur terminlarning ko‘pchiligi fonetik va grafik moslashuv asosida o‘zbek tiliga kirib kelgan.

Media terminlarning semantik xususiyatlari

Media terminlarning asosiy xususiyatlaridan biri ularning aniq tushunchani ifodalashidir. Biroq zamonaviy mediadiskursda ayrim terminlar keng ma’no kasb etib, umumxalq leksikasiga ham kirib bormoqda.

Masalan, "viral" termini dastlab internetda tez tarqaluvchi kontent ma’nosida qo‘llangan bo‘lsa, bugungi kunda har qanday ommalashgan hodisaga nisbatan ham ishlatilmoqda.

Xuddi shuningdek, "trend" termini ma’lum yo‘nalish yoki tendensiyani anglatsa, hozirgi media nutqida mashhur yoki ommabop bo‘lgan barcha yangiliklarni ifodalash uchun qo‘llanmoqda.

Bu holat terminlarning semantik kengayishi (semantic extension) deb ataladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Абдуллаев А.А. Ҳозирги ўзбек тили лексикологияси. – Тошкент: Ўқитувчи, 2019. – 256 б.
2. Добросклонская Т.Г. Медиалингвистика: системный подход к изучению языка СМИ. – Москва: Флинта, 2020. – 264 с.
3. Дускаева Л.Р. Медиастилистика. – Санкт-Петербург: СПбГУ, 2019. – 312 с.
4. Лейчик В.М. Терминоведение: предмет, методы, структура. – Москва: ЛИБРОКОМ, 2021. – 280 с.
5. Гринев-Гриневич С.В. Терминоведение. – Москва: Академия, 2020. – 304 с.
6. Лотте Д.С. Основы построения научно-технической терминологии. – Москва: URSS, 2018. – 160 с.
7. Маҳмудов Н. Тил ва жамият. – Тошкент: Тафаккур, 2021. – 224 б.
8. Мадвалиев А. Ҳозирги ўзбек тили терминологияси. – Тошкент: Фан, 2020. – 198 б.
9. Crystal D. Language and the Internet. – Cambridge: Cambridge University Press, 2022. – 384 p.
10. Crystal D. A Dictionary of Linguistics and Phonetics. – Oxford: Blackwell Publishing, 2021. – 529 p.
11. Fairclough N. Media Discourse. – London: Routledge, 2018. – 214 p.
12. Halliday M.A.K. Language as Social Semiotic. – London: Edward Arnold, 2017. – 256 p.
13. Swales J. Genre Analysis: English in Academic and Research Settings. – Cambridge: Cambridge University Press, 2018. – 274 p.